

альність, наслідком якої стало невиконання законних вимог прокурора, належить до юридичних фактів, які тягнуть за собою виникнення адміністративно - деліктних відносин (ст. 185-8 КУпАП) [3].

Події, тобто явища, що трапляються незалежно від волі людей, також можуть у деяких випадках виступати юридичними фактами, наприклад, стихійне лихо, смерть тощо.

#### **Висновки.**

Отже, у формуванні та діяльності СБ України, як і всієї правоохоронної діяльності в період державотворення винятково важливого значення набувають адміністративно - правові юридичні факти, основу яких складають відповідні дії та події.

Передумови юридичних фактів, що виникають визначають подальший розвиток значимих подій, спрямованість діяльності держави та заходів по забезпеченню її державної безпеки. Зміст і мета такої діяльності є право і свободи громадян в умовах побудови демократичної держави, зростання соціальної активності значної частини населення.

Неорядянська теорія адміністративно - правових відносин, що реалізуються в сучасних умовах України, поступово еволюціонує від адміністративно - командної системи радянської епохи до демократичної.

Органи державної безпеки, як суб'єкти адміністративного права, наділені певним статусом.

Для успішного виконання СБ України покладених на неї обов'язків, їй надано відповідні права та повноваження. Зокрема, укладати міжнародні угоди, міжвідомчі договори, спільні накази та плани взаємодії з іншими правоохоронними органами, видавати накази, вказівки, розпорядження, зарахувати на військову службу громадян України та звільнювати з неї, призначати на керівні посади та проводити ротацию кадрів, створювати в межах компетенції структурні підрозділи, затверджувати положення про них, розробляти функціональні обов'язки для співробітників і т.п. СБ України також здійснює контроль за станом охорони державної таємниці у відомствах та установах України.

УДК 347.73:005.915:005.52

**В.Є. Ковригіна**

#### **ЩОДО ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ**

Розглянуто найбільш актуальні питання виявлення фінансово-економічних ризиків та управління ними в сучасних умовах.

Ключові слова: *фінансово-економічні ризики, нормативно-правове регулювання, управління, прогнозування.*

Рассмотрены наиболее актуальные вопросы выявления финансово-экономических рисков и управления ними в современных условиях.

Ключевые слова: *финансово-экономические риски, нормативно-правовое регулирование, управление, прогнозирование.*

The most widespread problems of financial and economical risks identification and governance are considered.

Key words: *financial and economical risks, legal regulation, governance, prognostication.*

**Постановка проблеми та її зв'язок з науковими та практичними завданнями.** Як свідчать сучасні наукові дослідження в сфері ринкового господарювання, ця діяльність здійснюється в умовах численних економічних і фінансових ризиків, що можуть негативно вплинути на її ефективність і результати. А тому сьогодні важливо поповнювати знання про ризики на основі вивчення і узагальнення як практичного досвіду управління, прийняття управлінських рішень в умовах економічних та фінансових ризиків, так і їх нормативно-правового регулювання. У статті дана проблема розглядається в практичній і теоретичній площині з позицій адміністративного та фінансового права. Поставлена проблема має безпосередній зв'язок із такими важливими науковими та практичними завданнями як подальше вивчення ризикованих ситуацій, управління ними, ролі в цьому нормотворчої діяльності і затверджених нормативів визначення та прогнозування ризиків.

Вивчення зарубіжної і вітчизняної літератури, яка розкриває проблему ризиків, показує, що, серед вітчизняних авторів публікацій найповніше **проблему ризиків опрацьовували** В. Т. Севрук, Коновалюк О. М., російських: Шапкін Л. С., Шапкін В. Л., Чернова Г. В., західних вчених: Пітер Ф. Друкері, Боді Зві, Мертон Роберт та інші. Але їх дослідження не приділяли належної уваги розгляду економічних і фінансових ризиків з позицій управління і прийняття управлінських рішень, а також нормативно-правового регулювання ними. Тому автори свої зусилля та увагу зосередили на дослідженні саме цих проблем, ставлячи завдання вивчити вплив зазначених чинників як на самі ризики так і їх наслідки.

**Основний матеріал статті.** Згідно статті 42 Господарського кодексу України підприємництво визначається як самостійна, ініціативна, систематична, **на власний ризик** (*виділення наше авт.*) господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Цим самим законодавець наголошує, що уникнути ризику в процесі підприємницької діяльності у вітчизняних умовах практично неможливо. А тому про це слід не лише постійно пам'ятати кожному підприємцю, але і будувати свою діяльність хоча і в умовах постійного ризику, але з таким розрахунком, щоб негативний, руйнівний його вплив був якомога мінімізований. Вирішальна роль у цьому належить нормативно-правовому регулюванню, управлінню, обраним нормативам прогнозування і обчислення фінансово-економічних ризиків.

Як відомо, основу будь-якої діяльності складає її нормативно-правове регулювання. Вивчення нормативної бази управління свідчить, що законодавство України знаходиться в початковому стані і робить перші спроби вплинути на цей процес. Сьогодні нормативна база законодавства, що розглядає ризики, надто мала і нараховує в своєму складі лише 25 статей Закону України "Про господарські товариства" і до десятка статей Цивільного і Господарського кодексів України. Це в той час, коли, наприклад, у Сполучених Штатах Америки таких статей кілька сотень, які детально і всебічно регламентують багатогранну діяльність кожного учасника господарських товариств.

Верховною Радою України за останні 10 років розглянуто понад півсотні законопроектів про акціонерні товариства, а також про внесення змін в Закон "Про господарські товариства" та інші. Але це лише перші намагання удосконалити законодавство про ризики. Донині в Україні відсутній закон про акціонерні товариства, а відповідний однойменний законопроект розглядався Верховною Радою у другому читанні 12 разів, чотири рази проходив голосування, на нього наклали вето три президенти України [2]. Все це свідчить про той складний і тернистий шлях, який слід пройти аби полегшити ситуацію із ризиками. Україна сьогодні замикає список країн СНД й світу, у яких найгірше відрегульовані господарські взаємостосунки. В таких умовах це становиться ще одним і чи не найголовнішим фінансовим ризиком будь-якої господарської діяльності.

Україна після старої адміністративної системи буде ринкові відносини, не маючи в цьому досвіду. Це позначається на правовому забезпеченні фінансового механізму, а також на нормативному та інформаційному забезпеченні. Юридично-правова база не відстає в розвитку від трансформаційних процесів, зумовлених новими ринковими відносинами. А тому в Україні протягом перших років становлення її державності було зроблено чимало помилок.

До недоліків правового забезпечення фінансового-економічної діяльності цього періоду можна віднести: безсистемність законодавства; неоднакову визначеність термінів; відсутність уніфікації викладення; невідповідність законодавства окремим сферам життя; неналежний рівень культури застосування права.

Після 1991 року спочатку закладалися основи формування національної системи державної адміністрації на ліберально-демократичних принципах, а пізніше на авторитарних із відродженням як старих радянських традицій, так і окремих елементів ринкових форм і методів.

Методи управління підрозділяються на економічні, адміністративні, соціально-психологічні, правові, математичні, кібернетичні, евристичні [3].

Держава і право виділяють як ті елементи надбудови, що найтісніше пов'язані з економічним базисом і роблять на нього зворотній вплив.

Розглядаючи право і системи соціального управління, можна розрізнити дві основні форми впливу правової системи на систему управління.

Право створює загальну нормативну систему, що впливає на формування управлінських рішень і регулює економічні та фінансові відносини. Окрім цього, право відіграє важливу роль в організації самої системи управління. Воно використовується не тільки для регулювання суспільних відносин, але й у більш тісній сфері безпосередньої організації управління. Ця організаційна функція права має істотне значення для всієї системи управління. Норми визначають, на якому рівні приймаються рішення, який порядок їхньої підготовки та реалізації, чий рішення і для кого обов'язкові, як погоджуються управлінські рішення різних рівнів. Сьогодні, у зв'язку з перебудовою управління економікою і фінансового механізму істотні зміни вносяться й у правові акти, що регулюють економічну і фінансову діяльність.

У низці робіт з теорії управління право розглядається як один із методів управління. Сама можливість прийняття рішення на тому чи іншому рівні управління визначається правом, що встановлює компетенцію органа, набір засобів, інструментів, за допомогою яких рішення буде реалізоване в життя.

Тому "пропонується розмежувати, як це робиться в кібернетиці, регулювання та управління за тією ознакою, що під регулюванням розуміється збереження діяльності системи в заданому режимі, а під управлінням – перехід системи на нові параметри. Виходячи з цього, правове регулювання пропонується відносити тільки до норм і інститутів, що спрямовані на збереження існуючої системи, а поняття управління виділити на тій підставі, що тут передбачається подальший розвиток системи, не наділяти поняття правового регулювання "управлінського" природою і розрізнити керуючу і регулюючу функції права" [4].

Важливість місця, ролі і значення права в управлінні наочно розкриваються при аналізі моделі управлінського циклу на стадії формування цілей; описовій стадії – збору і обробки інформації; предписувальній стадії – прийняття управлінського рішення, організації його виконання і ретроспективній стадії – аналізу і контролю виконання управлінських рішень. Кожна із цих стадій передбачає певні нормативні акти і правові методи.

Перша стадія управлінського циклу – формування цілі. Формуючи мету в управлінському циклі, орган діє в межах вже існуючої програми, встановленої в рішеннях і документах, державних планах, нормах діючого права. Конкретна мета управлінського циклу повинна служити реалізації цілей більш високого рівня "деревця цілей". Відповідність цілей кожного циклу загальним і тимчасовим цілям економічного розвитку – одне з першочергових завдань наукового управління економікою і фінансами.

Друга стадія управлінського циклу – описувальна – збір і обробка інформації, необхідної для прийняття рішення. І тут істотне значення має правове регулювання. Усі існуючі форми обліку та фінансової звітності закріплюються відповідними правовими нормами. Коло одержуваної і обробленої інформації на різних рівнях управління, можливості її використання – усе це визначається правом. Разом з тим, діючі норми права створюють розгалужену й тверду систему, регулюючи збір і обробку інформації.

Не менше значення має правове регулювання відносин на третій – прописувальній – стадії управлінського циклу. Тут при винесенні управлінського рішення низка основних умов належить нормам права. Це – насамперед, правомочність органу на винесення рішення. У ряді випадків встановлюються спеціальні процедури прийняття деяких видів рішення, спрямовані на те, щоб забезпечити обґрунтованість рішень, врахування у них інтересів осіб, на яких можуть поширюватися наслідки рішення, і т.п. Необхідна умова для управлінського рішення – його узгодженість з нормами права, що регулюють відносини, тією чи іншою мірою пов'язані з наслідками прийнятого рішення. І, нарешті, саме головне – управлінське рішення завжди повинно відповідати усім вимогам, що висуваються до таких актів.

Наступна стадія управлінського циклу – реалізація рішення, організація його виконання. Для реалізації рішення необхідне забезпечення визначених дій посадових осіб, структурних підрозділів, колективів. Вплив на поведінку в сфері управління здійснюється за допомогою права. Права і обов'язки відповідальних осіб і організацій, що виконують рішення, встановлюються відповідно до існуючих норм права. Набирають сили механізми, спрямовані на забезпечення правомірної поведінки, до складу яких входить і реалізація управлінського циклу, прийнятих на всіх рівнях системи управління. Використовується весь арсенал правових засобів, що впливають на поведінку. Саме тут виявляється відповідність прийнятих рішень вимогам об'єктивних законів розвитку, адекватності правових форм, які використовуються ефективними правовими механізмами.

На останній – ретроспективній – стадії проводиться узагальнення, аналіз і контроль результатів виконання прийнятих рішень. Важливість цієї стадії визначається тим, що вона створює можливість зворотного зв'язку, своєчасного реагування на інформацію про позитивні і негативні наслідки прийнятого рішення, про те, якою мірою досягається мета, поставлена на першій стадії циклу. Ця інформація дає можливість вчасно скорегувати помилкові рішення, удосконалити механізми реалізації. І, звичайно, на цій стадії право відіграє таку ж роль, має такі ж можливості, як і на всіх попередніх [4].

Створення адекватної правової форми управління економікою, зміцнення ролі закону й упорядкування підзаконної нормотворчості – важливий засіб реалізації стратегії в управлінні економікою. Але це лише один бік питання. Не менше значення мають затверджені нормативи прогнозування і обчислення фінансово-економічних ризиків.

Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій, однією з важливих характеристик фінансового стану підприємства виділяє фінансову незалежність від зовнішніх джерел. За цією метою обчислюється Коефіцієнт фінансової незалежності "автономії" (Кавт) як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу. Багаторічною практикою встановлено, що загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування, тобто критичне значення  $K_{авт}=0,5$ . Чим більше значення коефіцієнту, тим кращий фінансовий стан підприємства (менша залежність від зовнішніх джерел) [5].

Для визначення фінансової стійкості вираховують коефіцієнт фінансової стабільності (Кфс), який характеризує співвідношення власних та позикових коштів. Перевищення власних коштів над позиковими вказує на те, що підприємство має достатній рівень фінансової стійкості і відносно незалежне від зовнішніх фінансових джерел. Нормативне значення Кфс повинно бути більшим 1. Якщо Кфс менше 1, то потрібно з'ясувати причини зменшення фінансової стабільності (падіння виручки, зменшення прибутку, необґрунтоване збільшення матеріальних запасів тощо).

Важливе значення у процесі аналізу джерел власних коштів має показник фінансового лівериджу (Фл), який характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань і визначається як відношення довгострокових зобов'язань до джерел власних коштів [5]. Зростання значення Фл свідчить про зростання фінансового ризику, тобто можливість втрати платоспроможності. В такому разі більш детально аналізуються показники другого розділу пасиву балансу.

Для вирішення питання щодо забезпечення підприємства власними коштами розраховується коефіцієнт забезпечення власними коштами (Кзк). Цей коефіцієнт розраховується як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів (за вирахуванням статей: "Розрахунки з учасниками", "Резерви наступних витрат і платежів", "Доходи майбутніх періодів", "Реструктуризований борг") і фактичною вартістю основних засобів та інших поза оборотних активів до фактичної вартості наявних у підприємстві оборотних коштів.

З позицій прогнозування і фінансових ризиків представляє інтерес методика складання бізнес-планів, розроблена агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій.

Ця Методика розроблена відповідно до Положення про Реєстр неплатоспроможних підприємств та організацій, затвердженого постановою

вою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 1996 р. № 1403, для надання методичної допомоги при складанні бізнес-планів. Бізнес-план з управлінської точки зору - це специфічний плановий документ, в якому відображено організаційно-фінансові заходи для забезпечення виробництва окремих видів товарів, робіт, послуг. План дає можливість визначити перспективи розвитку майбутнього ринку збуту, оцінити витрати на виготовлення і реалізацію потрібної цьому ринку продукції, визначити її потенційну прибутковість. План повинен також дати відповідь: чи доцільно здійснювати інвестування виробництва з точки зору самооскупності витрат. В плані повинно бути відображено аналіз можливих ризиків та їх страхування.

Вказуються, зокрема, такі основні види ризиків при виконанні бізнес-плану як:

- ризик затримки початку виконання проекту;
- ризик невиходу на запланований обсяг виробництва та реалізації продукції (ринковий);
- ризик зміни економічної політики держави (введення ліцензування, квотування па відповідний вид діяльності, зміни в оподаткуванні, митному та валютному регулюванні);
- ризик конкуруючої технології [6].

Окрім цього, по основних видах ризиків надається їх оцінка для визначення загального рівня ризику за бізнес-планом. Відповідно до оцінки окремих ризиків надаються засоби та форми їх ефективного страхування шляхом створення резервних фондів зовнішнього страхування найбільш суттєвих ризиків. Вказуються засоби по зменшенню ризиків і можливих втрат (створення резервних фондів зовнішнього страхування найбільш суттєвих ризиків тощо).

Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності" окремо виділяє прийнятний ризик - "соціально, економічно, технічно і політично обґрунтований ризик, який не перевищує гранично допустимого рівня" [7]. А також дає тлумачення поняття ризик як кількісної міри небезпеки, "що враховує ймовірність виникнення негативних наслідків від здійснення господарської діяльності та можливий розмір втрат від них" [7].

В процесі здійснення державного нагляду (контролю), як функції управління, відповідний орган визначає у віднесеній до його відання сфері критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від здійснення господарської діяльності. З урахуванням значення прийнятого ризику для життєдіяльності всі суб'єкти господарювання, що підлягають нагляду (контролю), відносяться до одного з трьох ступенів ризику: з високим, середнім та незначним. Залежно від ступеня ризику органом державного нагляду (контролю) визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю).

Критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від здійснення господарської діяльності і періодичність проведення планових заходів, затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням органу державного нагляду (контролю). Залежно від ступеня ризику органом державного нагляду (контролю) визначаються переліки питань для здійснення планових заходів, які затверджуються його наказом. У межах переліку питань кожен орган державного нагляду (контролю) залежно від цілей заходу має визначити ті питання, щодо яких буде здійснюватися державний нагляд (контроль).

Уніфіковані форми актів, в яких передбачається перелік питань залежно від ступеня ризику, затверджуються органом державного нагляду (контролю) і публікуються в мережі Інтернет у порядку, визначеному законодавством [7].

Методика проведення державною контрольно-ревізійною службою державного фінансового аудиту суб'єктів господарювання серед факторів ризику виділяє можливі порушення, недоліки та проблеми, які негативно вплинули, або можуть вплинути на рівень управління діяльністю суб'єкта господарювання, виконання ним поставлених цілей і завдань, ефективне використання ресурсів, результати фінансово-господарської діяльності тощо, а також можливі резерви для підвищення ефективності та покращення фінансових і виробничих результатів діяльності суб'єкту господарювання [8].

Для виявлення факторів ризику і їх динаміки періодично проводиться аудит, який складається з чотирьох етапів: перший етап - підготовка до аудиту, другий етап - детальне вивчення об'єкта аудиту та складання програми аудиту, третій етап - перевірка факторів ризику, четвертий етап - формування висновків за результатами аудиту та підготовка аудиторського звіту. Як бачимо, основна частина процесу аудиту підпорядковується саме вивченню факторів ризику. При цьому зазначені фактори поділяються на зовнішні і внутрішні.

Зовнішні фактори фінансово-економічного ризику є незалежними від об'єкта аудиту, але можуть безпосередньо впливати на його діяльність та фінансові результати. До зовнішніх факторів ризику, зокрема, належать:

- зміни, внесені до нормативно-правових актів, якими безпосередньо регулюється діяльність об'єкта аудиту або встановлюються правила здійснення ним певних видів господарських операцій;

- зміни, внесені до нормативно-правових актів, якими змінюється порядок відображення в обліку певних операцій чи змінюється порядок складання фінансової звітності;

- загострення конкурентної боротьби з боку конкурентів;

- зміна стратегії розвитку галузі, в якій здійснює свою діяльність об'єкт аудиту, що зумовлює зменшення обсягів державного замовлення;



- штучне обмеження використання виробничої потужності об'єкта аудиту та обсягу виробництва продукції у зв'язку з обмеженістю внутрішнього ринку спожити весь обсяг продукції та обмеженням експорту;

- форс-мажорні обставини (стихійні лиха тощо) та інше [8].

Внутрішні фактори фінансово-економічного ризику є прямим результатом діяльності об'єкта аудиту і можуть ним регулюватися. До найтипівіших внутрішніх факторів ризику можна віднести:

1) фактори ризику, пов'язані з фінансово-господарською діяльністю об'єкта аудиту:

- зміни в організаційній структурі, внаслідок яких конкретні функції з фінансово-господарської діяльності виконуватимуться структурними підрозділами, працівники яких не мають відповідного досвіду та кваліфікації;

- створення нових відокремлених структурних підрозділів;

- не встановлені правила здійснення внутрішнього контролю, відсутні накази, розпорядження тощо;

- суть правил внутрішнього контролю свідчить про їх формальність, неврахування специфіки діяльності об'єкта аудиту, внаслідок чого важко попередити, виявити та виправити помилки;

- відсутній контроль за дотриманням визначених правил діяльності об'єкта аудиту;

- зміни у видах діяльності об'єкта аудиту;

- призначення нових керівників (в тому числі структурних підрозділів), які не мали практичного досвіду здійснення певних видів господарської діяльності;

- суттєві зміни показників фінансового плану в порівнянні з попередніми роками (зокрема, суттєве збільшення видатків при неадекватному збільшенні доходів);

- укладення договорів з суб'єктами господарювання, які мають значну заборгованість перед об'єктом аудиту, або з суб'єктами господарювання, щодо яких аудитор має інформацію про завищення ними обсягів робіт, ціни товарів або послуг, розцінок чи тарифів;

- укладення договорів з суб'єктами господарювання, які мають не відповідну репутацію, або з маловідомими суб'єктами господарювання, які нещодавно створені чи предмет договору не є їх основною діяльністю;

- значне зростання дебіторської та/або кредиторської заборгованості;

- укладання договору, умови якого заздалегідь є вкрай не вигідними для об'єкта аудиту і існують сумніви щодо повноти наданих послуг (виконаних робіт) і спроможності їх оплати тощо;

- фактори ризику, пов'язані з веденням бухгалтерського обліку;

- внесення змін до облікової політики суб'єкта господарювання;

- відсутність положення про бухгалтерію, посадових інструкцій відповідальних працівників, графіку документообороту тощо;
- низький рівень комп'ютеризації бухгалтерського обліку;
- застосування неліцензійних програм з ведення обліку або несвоєчасне оновлення програм відповідно до змін у методології ведення бухгалтерського обліку чи облікової політики;
- відсутність розмежування доступу до ділянок обліку, можливість доступу до комп'ютерної програми осіб, які не мають відповідних повноважень, внаслідок чого можливе внесення несанкціонованих змін тощо [8].

Окрім цього, принципи управління передбачають, що наглядовими радами створюються постійні комітети, в тому числі і до компетенції яких також відносяться питання звітності та управління ризиками. Однією із форм контролю за фінансово-економічними ризиками є також звіт виконавчого органу загальним зборам акціонерів, який має включати інформацію, що надасть можливість акціонерам не лише детально обговорити та критично оцінити стратегію, але і ризики, напрями діяльності та фінансові результати.

При з'ясуванні кожного спірного випадку товариству потрібно врахувати правила нормального підприємницького ризику при прийнятті відповідальних рішень. З метою уникнення надмірної перестороги з боку посадових осіб органів товариства вчиняти відповідальні дії товариству доцільно розглянути можливість страхування відповідальності посадових осіб [9].

До суттєвої інформації, яку товариство повинно регулярно розкривати, належать, зокрема, відомості про істотні фактори ризику, що впливають на діяльність товариства. Товариство повинно розкривати інформацію про істотні фактори ризику, які можуть вплинути на фінансовий стан та результати господарської діяльності товариства в майбутньому і які можна з достатньою мірою впевненості спрогнозувати. До таких факторів ризику можуть відноситись фактори, які пов'язані з функціонуванням певної галузі економіки, фінансових ринків, рівнем відсоткової ставки, а також фактори, які впливають на конкретне товариство, зокрема, пов'язані з забезпеченням сировиною, ринками збуту, потенційною відповідальністю за порушення законодавства про охорону навколишнього середовища тощо [9].

Насамкінець із даного дослідження випливають наступні **ВИСНОВКИ**:

1. В основі управління фінансово-економічними відносинами, ризиками та загрозами лежать правові методи, оскільки право виступає елементом надбудови над економічним базисом, створює загальну нормативну систему, а також саму систему управління, таким чином впливаючи на формування управлінських рішень, регулюючи не лише економічні та фінансові відносини, але і ризики і загрози. На підставі цього

формується модель управління, яка має відповідати певній стадії управлінського циклу – дескриптивній, прескриптивній або ретроспективній стадії. З цією метою застосовуються відповідні нормативно затверджені методи фінансово-правового регулювання, державно-нормативний та локальний.

2. Хоча законодавство України визначає підприємство як господарську діяльність, пов'язану із ризиками, але в той же час, ним регламентується незначна частина взаємостосунків між суб'єктами цієї діяльності, що негативно відображається на кількості (занадто велика), характері (складних) наслідках (важкі) фінансово-економічних ризиків.

3. В цих умовах досить відповідальною і актуальною є проблема вироблення або обрання правильних методик прогнозування і обчислення фінансово-економічних ризиків, які нормативно затверджуються. Серед них найбільш ефективними є наступні методики:

а) методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій, що дозволяє обчислити і контролювати коефіцієнти фінансової незалежності, фінансової стабільності забезпечення власними коштами і показник фінансового лівериджу;

б) методика складання бізнес-планів, в процесі якого відображаються такі основні види ризиків як затримка початку виконання проекту; невиходу на запланований обсяг виробництва та реалізації продукції (ринковий); зміни економічної політики держави, конкуруючої технології.

Всі суб'єкти господарювання за значенням для їх життєдіяльності відносяться до одного із ступенів ризику: з високим, середнім та незначним;

в) методика проведення фінансового аудиту, що дозволяє виявити і перевірити зовнішні і внутрішні фактори фінансового ризику.

Постійні аудиторські комітети наглядових рад повинні забезпечувати прогнозування та управління ризиками, розкривати товариству істотні фактори ризику, що можуть вплинути на фінансовий стан і результати господарської діяльності.

**Перспективи подальших наукових розвідок** у даному напрямку, на нашу думку, пролягають через практику управління фінансовими ризиками і розробку теорії прийняття оптимальних управлінських рішень в умовах фінансово-економічних ризиків. Вони пов'язані із розробкою і запровадженням нормативів нормативно-правовими актами, що регулюють страхування і запобігання ризиків та загроз, забезпечення успішного функціонування фінансового механізму і контролю.

#### **Використана література:**

1. Господарський кодекс України/Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, №18, ст. 144
2. Товарищи о товариществе // Бизнес.- 18.02.2008, №7. - 102-105 с.

3. Управление социалистическим производством: Организация. Экономика. Словарь / Под ред. О.В.Козловой. – М.: Экономика, 1983. – 336с.
4. Халфина Р.О. Право как средство социалистического управления.- М.: Наука, 1988. – 256 с.
5. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій. Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27 червня 1997 року №81. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 5 серпня 1997 р. за № 288/2092.
6. Методика складання бізнес-планів, розроблена агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. Наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 21 квітня 1997р. №56.
7. Закон України "Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності". Із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 28 грудня 2007 р. № 107 - VI (зміни, внесені Законом України від 28 грудня 2007 р. № 107 - VI, діють по 31 грудня 2008 року).
8. Методика проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання, затверджена наказом Головкиру України від 9 жовтня 2007 р. № 232.
9. Принципи корпоративного управління, затверджені рішенням Державної комісії цінних паперів та фондового ринку від 11 грудня 2003 р. Протокол № 571.